

Tlaculcentl. es otra Venus.

BERNARDINO DE SAHAGÚN

Dějiny starého Mexika

VÝBOR Z OBECNÉ HISTORIE NOVÉHO ŠPANĚLSKA
JIŘÍ SUCHARDA (ED.)

BERNARDINO DE SAHAGÚN
Dějiny starého Mexika

BERNARDINO DE SAHAGÚN

Dějiny starého Mexika

VÝBOR Z OBECNÉ HISTORIE NOVÉHO ŠPANĚLSKA

JIŘÍ SUCHARDA (ED.)

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky.

Obálka: Aztécké bohyně *cihuapiltin* a bůh *Tlazoltéotl*. *Florentský kodex*.
Florence, Biblioteca Medicea Laurenziana, sv. 1 a 2, 1577

Ze španělského originálu přeložil, k vydání připravil, úvodní studii
a poznámkami opatřil Jiří Sucharda.

Edici řídí Magdalena Moravová.

Argo © 2024

Edition, translation introduction © Jiří Sucharda, 2024

Preface, notes © Jiří Sucharda, 2024

ISBN 978-80-257-4433-8 (váz.)

ISBN 978-80-257-4566-3 (e-kniha)

obsah

BERNARDINO DE SAHAGÚN – MUŽ NA POMEZÍ NOVÉHO A STARÉHO SVĚTA 23

OBECNÁ HISTORIE NOVÉHO ŠPANĚLSKA	65
PŘEDMLUVA BERNARDINA DE SAHAGÚN	65

1. NABOŽENSTVÍ STARÉHO MEXIKA 73

KNIHA PRVNÍ, v níž se pojednává o bozích, které uctívali domorodí obyvatelé této země, což je Nové Španělsko	73
KAPITOLA PRVNÍ. Pojednává o hlavním bohu, jehož Mexičané uctívali a jemuž obětovali, jenž se jmenoval <i>Huitzilopochtli</i>	73
KAPITOLA DRUHÁ. Pojednává o bohu zvaném <i>Páinal</i> , jenž byl uctíván jakožto bůh, byť byl člověkem	73
KAPITOLA TŘETÍ. Pojednává o bohu zvaném <i>Tezcatlipoca</i> , jenž byl domorodými obyvateli tohoto Nového Španělska běžně považován za boha. Je to druhý Jupiter	74
KAPITOLA ČTVRTÁ. Pojednává o bohu, jenž se jmenoval <i>Tláloc Tlamacazqui</i>	75
KAPITOLA PÁTÁ. Pojednává o bohu, jenž se jmenoval <i>Quetzalcóatl</i> a jenž byl bohem větrů	75
KAPITOLA ŠESTÁ. Pojednává o hlavních bohyních, které v Novém Španělsku uctívali	76
KAPITOLA SEDMÁ. Pojednává o bohyni, jež se jmenovala <i>Chicomecóatl</i> . Je to druhá bohyně Ceres	76
KAPITOLA OSMÁ. Pojednává o bohyni, jež se jmenovala Matka bohů, Srdce země a Naše Babička	77
KAPITOLA DEVÁTÁ. Pojednává o bohyni <i>Tzapotlateně</i>	78

- KAPITOLA DESÁTÁ. Pojednává o bohyních, jež se jmenují
cichuapipiltin 79
- KAPITOLA JEDENÁCTÁ. Pojednává o bohyni vody, kterou
nazývali *Chalchiuhtlicue*. Je to druhá bohyně Juno 80
- KAPITOLA DVANÁCTÁ. Pojednává o bohyni tělesného potěšení,
kterou nazývali *Tlazoltéotl*. Je to druhá Venuše 81
- KAPITOLA TŘINÁCTÁ. Pojednává o bozích, kteří se těší menší
vážnosti než výše řečení, z nichž je prvním ten, jehož
nazývají *Xiuhtecuhtli*. Je to druhý Vulkán 86
- KAPITOLA ČTRNÁCTÁ. Pojednává o bohu zvaném
Macuilxóchitl, což znamená „Pět květin“, a taktéž se
jmenoval *Xochipilli*, což znamená „Kníže květin“ či „Ten,
jenž má na starosti rozdávání květin“ 88
- KAPITOLA PATNÁCTÁ. Pojednává o bohu jménem *Omácatl*,
což znamená „dvě rákos“. Je to bůh pohoštění 91
- KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ. Pojednává o bohu *Ixtlilton*, což
znamená „Černoušek“, a jenž se rovněž jmenuje
Tlaltetecuín 92
- KAPITOLA SEDMNÁCTÁ. Pojednává o bohu zvaném *Opochtli*,
jehož si v Novém Španělsku vážili a uctívali ho 94
- KAPITOLA OSMNÁCTÁ. Pojednává o bohu zvaném *Xipe Tótec*,
což znamená „Stažený z kůže“ 95
- KAPITOLA DEVATENÁCTÁ. Pojednává o bohu, jenž se jmenuje
Yaiacatecuhtli. Je to bůh obchodníků 97
- KAPITOLA DVACÁTÁ. Pojednává o bohu zvaném
Nappatecuhtli 100
- KAPITOLA JEDNADVACÁTÁ. Pojednává o mnohých
smyšlených bozích, jimž všem říkali *tlalokové* 102
- KAPITOLA DVAADVACÁTÁ. Pojednává o bohu
Tezcatzóncatlovi, jenž je jedním z bohů vína 106
- DODATEK K PRVNÍ KNIZE 107
- PŘEDMLUVA 107
- KONFUTACE 107

- KNIHA DRUHÁ**, jež pojednává o kalendáři, svátcích a obřadech, obětech a slavnostech, které tito původní obyvatelé Nového Španělska pořádali na počest svých bohů 109
- KAPITOLA PRVNÍ. O kalendáři pevně stanovených svátků, z nichž první je následující 109
- KAPITOLA DRUHÁ. *Tlacaxipehualiztli* 110
- KAPITOLA TŘETÍ. *Tozoztontli* 111
- KAPITOLA ČTVRTÁ. *Huei tozoztli* 112
- KAPITOLA PÁTÁ. *Tóxcatl* 113
- KAPITOLA ŠESTÁ. *Etzalcualiztli* 114
- KAPITOLA SEDMÁ. *Tecuhilhuitontli* 115
- KAPITOLA OSMÁ. *Huei tecuhílhuitl* 116
- KAPITOLA DEVÁTÁ. *Tlaxochimaco* 117
- KAPITOLA DESÁTÁ. *Xócotl huetzi* 118
- KAPITOLA JEDENÁCTÁ. *Ochpaniztli* 119
- KAPITOLA DVANÁCTÁ. *Teotleco* 120
- KAPITOLA TŘINÁCTÁ. *Tepeílhuitl* 122
- KAPITOLA ČTRNÁCTÁ. *Quecholli* 123
- KAPITOLA PATNÁCTÁ. *Panquetzaliztli* 124
- KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ. *Atemoztli* 125
- KAPITOLA SEDMNÁCTÁ. *Títitl* 126
- KAPITOLA OSMNÁCTÁ. *Izcalli* 127
- KAPITOLA DEVATENÁCTÁ. O pohyblivých svátcích 128
- KAPITOLA DVACÁTÁ. O slavnosti a obětech, které prováděli o kalendách prvního měsíce, nazývaného *atlcahualo* či *cuahuitlehua* 135
- KAPITOLA JEDNADVACÁTÁ. O obřadech a obětech, které konali v průběhu druhého měsíce, jenž se nazýval *tlacaxipehualiztli* 139
- KAPITOLA DVAADVACÁTÁ. O slavnostech a obětech, jež se prováděly poslední den druhého měsíce, který se nazýval *tlacaxipehualiztli* 144
- KAPITOLA TŘIADVACÁTÁ. O slavnosti a obřadech, které konali o kalendách čtvrtého měsíce, jenž se nazýval *huei tozoztli* 147

- KAPITOLA ČTYŘIADVACÁTÁ. O slavnosti, jež se pořádala o kalendách pátého měsíce, zvaného *tóxcatl* 149
- KAPITOLA PĚTADVACÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách šestého měsíce zvaného *etzalcualiztli* 158
- KAPITOLA SEDMADVACÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách osmého měsíce, který se nazýval *huei tecuhíluhuitl* 168
- KAPITOLA DVAATŘICÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách třináctého měsíce, který se nazýval *tepeíluhuitl* 176
- KAPITOLA TŘIATŘICÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách čtrnáctého měsíce, který se nazýval *quecholli* 179
- KAPITOLA ČTYŘIATŘICÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách patnáctého měsíce, který se nazýval *panquetzaliztli* 184
- KAPITOLA PĚTATŘICÁTÁ. O slavnosti a obřadech, jež se vykonávaly o kalendách šestnáctého měsíce, který se nazýval *Atemoztli* 191
- KAPITOLA ŠESTATŘICÁTÁ. O slavnosti a obětech, jež se vykonávaly o kalendách sedmnáctého měsíce, který se nazýval *títitl* 193
- PŘÍLOHA DRUHÉ KNIHY 196
- Zpráva o budovách velkého chrámu v Mexiku 196
- Zpráva o rozličných kněžských hodnostech, jež zastávali ti, kdo sloužili bohům 207
- Zpráva o činnostech a pracích, jež se vykonávaly v chrámu 211
- Zpráva, jež hovoří o ženách sloužících v chrámu 212
- KNIHA TŘETÍ**, jež pojednává o počátku bohů 214
- PŘEDMLUVA 214
- KAPITOLA PRVNÍ. O původu bohů 215
- KAPITOLA DRUHÁ. O vážnosti, jíž se mezi nimi těšil bůh zvaný *Titlacahuan* neboli *Tezcatlipoca* 220

- KAPITOLA TŘETÍ. Vyprávění o tom, kdo byl *Quetzalcóatl*, druhý Herkules a velký nekromant, kde vládl a co udělal, když odešel pryč 222
- KAPITOLA ČTVRTÁ. O tom, jak skončilo období *Quetzalcóatlova* štěstí, když proti němu vytáhli tři nekromanti, a o věcech, jež učinili 224
- KAPITOLA PÁTÁ. O další falešnosti, jíž se nekromant zvaný *Titlacahuan* dopustil 225
- KAPITOLA ŠESTÁ. O tom, jak se lidé z Tully kvůli svatbě rozzlobili, a o další falešnosti, jíž se *Titlacahuan* dopustil 227
- KAPITOLA SEDMÁ. O další falešnosti stejného nekromanta, jíž zabil mnoho tancujících obyvatel Tully 228
- KAPITOLA OSMÁ. O další falešnosti stejného nekromanta, jíž zabil mnoho lidí z Tully 229
- KAPITOLA DEVÁTÁ. O dalším klamu téhož nekromanta, jímž zabil mnoho dalších Toltéků 230
- KAPITOLA DESÁTÁ. O nekromantových dalších klamech 231
- KAPITOLA JEDENÁCTÁ. O další falešnosti stejného nekromanta, jíž opětovně zabil mnoho obyvatel Tully 232
- KAPITOLA DVANÁCTÁ. O *Quetzalcóatlově* úprku do Tlapallanu a o věcech, které vykonal cestou 232
- KAPITOLA TŘINÁCTÁ. O znameních, která *Quetzalcóatl* svými rukama a hýžděmi zanechal na kamenech, na nichž odpočíval 233
- KAPITOLA ČTRNÁCTÁ. O tom, jak v průsmyku mezi dvěma horami Popocatépetlem a Iztactépetlem umrzla všechna *Quetzalcóatlova* pážata, a o jeho dalších činech 234
- DODATEK KE TŘETÍ KNIZE 235
-
- KAPITOLA PRVNÍ. O těch, kteří směřovali do podsvětí, a o tom, jak byli obdarováváni 235
- KAPITOLA DRUHÁ. O těch, kdo odcházeli do pozemského ráje 239
- KAPITOLA TŘETÍ. O těch, kteří odcházeli do nebe 240

KAPITOLA DEVÁTÁ. O volbě nejvyšších kněží, kteří byli vždy dva, přičemž první z nich se jmenoval *Tótec tlamacazqui* a druhý *Tláloc tlamacazqui*, za něž byli vždy vybíráni ti nejdokonalejší ze všech, kdo žili v chrámu 240

KNIHA ČTVRTÁ, jež pojednává o astrologii neboli věšteckém umění, jež Mexičané užívali k tomu, aby zjistili, které dny jsou šťastné a které jsou neblahé, a jaký bude jejich život, dle toho, jaké znaky či znamení připadaly na den jejich narození. Toto se zdá být nekromancí, a nikoliv astrologií 242

PŘEDMLUVA 242

KAPITOLA PRVNÍ. O prvním znamení, jež se nazývalo *ce cipactli*, a o štěstí, jež provázelo ty, kdo se v něm narodili, a to jak muže, tak i ženy, pokud se však o ně svou nedbalostí či slabostí nepřipravili 243

KAPITOLA DRUHÁ. O druhém znamení, zvaném *ce océlotl*, a o smůle, která stíhala ty, kdo se v něm narodili, a to jak muže, tak i ženy, pokud se svou vlastní pílí nenapravili. Ti, kdo se v tomto znamení rodili, se povětšinou stávali otroky 246

KAPITOLA TŘETÍ. O třetím znamení, zvaném *ce mázatl*, a o štěstí, jež přinášelo těm, kdo se v něm narodili, a to jak mužům, tak i ženám, pokud se o něj svou vlastní nedbalostí nepřipravili 248

KAPITOLA ČTVRTÁ. O druhém domu tohoto znamení, jenž se nazývá *ome tochtli* a v němž se rodili opilci 249

KAPITOLA PÁTÁ. O různých druzích opilců 251

KAPITOLA DEVÁTÁ. O šestém znamení, zvaném *ce miquiztli*, a o štěstí, jež přinášelo 253

KAPITOLA JEDENÁCTÁ. O sedmém znamení, zvaném *ce quiáhuitl*, a o strašlivém osudu, jež s sebou přinášelo 254

KAPITOLA DVANÁCTÁ. O dalších domech tohoto znamení, z nichž některé byly nevyhraněné, zatímco jiné byly zcela špatné 256

KAPITOLA PATNÁCTÁ. O osmém znamení, zvaném *ce malinalli*, a neštěstí, jež s sebou přinášelo 257

- KAPITOLA PĚTADVACÁTÁ. O čtrnáctém znamení, zvaném *ce itzcuintli*, a o štěstí, jež přinášelo 258
- KAPITOLA JEDNATŘICÁTÁ. O osmnáctém znamení, zvaném *ce ehécatl*, a smůle a neštěstí těch, kdo se v něm narodili 260
- KAPITOLA DVAATŘICÁTÁ. O pláči a nářku, v něž propadli ti, které nekromanti okradli, a o dalších domech tohoto znamení 261
- KAPITOLA TŘIATŘICÁTÁ. O devatenáctém znamení, jež se jmenuje *ce cuauhtli*, a o neblahém osudu, který přinášelo 262
- KAPITOLA OSMATŘICÁTÁ. O dvacátém a posledním znamení, zvaném *ce tochtli* 265
- KNIHA PÁTÁ**, jež pojednává o věštbách a proroctvích, které tito původní obyvatelé získávali z některých ptáků, zvířat a havěti, aby předpověděli věci budoucí 266
- PŘEDMLUVA 266
- KAPITOLA PRVNÍ. O tom, co znamenalo, když někdo během noci uslyšel výt nějaké divoké zvíře nebo slyšel zvuk připomínající pláč staré ženy, a jaká proroctví v tomto případě vyslovovali 267
- KAPITOLA DRUHÁ. O tom, že když slyšeli zpívat ptáka jménem *huacton*, nepovažovali to ani za dobré, ani za špatné znamení, a také o tom, co v tomto případě dělali obchodníci, kteří zrovna byli na cestách 268
- KAPITOLA SEDMÁ. O tom, že považovali za špatné znamení, když viděli, že do jejich domu vstoupil nějaký králík 270
- KAPITOLA DEVÁTÁ. O tom, že považovali za špatné znamení, když do jejich domu vstoupilo velmi páchnoucí zvířátko nazývané *épatl* nebo když kdekoliv ucítli jeho puch 271
- KAPITOLA JEDENÁCTÁ. O tom, co značilo, když v noci spatřili přízraky 272
- KAPITOLA DVANÁCTÁ. Pojednává o strašidlech, jež se zjevovala v noci a jimž se říkalo *tlacanexquimilli* 273

KAPITOLA TŘINÁCTÁ. Pojednává o ostatních strašidlech, jež se zjevovala v noci 274

DODATEK K PÁTÉ KNIZE 275

PŘEDMLUVA 275

1. O *omixóchitlu* 276

2. O *cuetlaxóchitlu* 276

4. O kukuřici 276

6. O *atliliztli*, což znamená, že mladší pije před starším 277

10. O těhotné ženě 277

11. O domu ženy, jež nedávno porodila 277

12. O zemětřesení 277

13. O *tenamaztli* 278

15. O olizování *métlatlu* 278

16. O tom, kdo se opřel o sloup 278

17. O tom, když někdo jedl vestoje 278

19. O těhotné ženě 279

20. O opičí ruce 279

KNIHA ŠESTÁ, jež pojednává o rétorice, morální filosofii a teologii mexického lidu, v níž se pojednává o velmi pozoruhodných věcech týkajících se krásy jejich řeči i velmi vytříbených věcech týkajících se morálních ctností 280

PŘEDMLUVA 280

KAPITOLA PRVNÍ. O jazyku, jež používali, a náklonnosti, již vyjadřovali, když se během náказы modlili k hlavnímu bohu, zvanému *Tezcatlipoca* či *Titlacahuan* či *Yáotl*, a žádali ho, aby je jí zbavil 281

KAPITOLA TŘETÍ. O jazyku, jež používali, a náklonnosti, kterou vyjadřovali, když se modlili k hlavnímu bohu jménem *Tezcatlipoca*, *Yáotl*, *Nécoc Yáotl* a *Monenequi* a žádali ho o přízeň během války, již vedli proti svým nepřátelům 285

KAPITOLA ŠESTÁ. O jazyku, jež používali, a náklonnosti, již vyjadřovali, když se modlili k *Tezcatlipocovi* a žádali ho, aby uznal za vhodné zbavit panství pána, jenž svůj úřad vykonával špatně, ať již smrtí nebo nějakou jinou cestou 288

- KAPITOLA ŠESTADVACÁTÁ. Vypráví o tom, co dělali rodiče manželů ve chvíli, kdy se těhotná žena již nacházela v sedmém či osmém měsíci 292
- KAPITOLA OSMADVACÁTÁ. O úsilí, jež porodní bába vynakládala ve chvíli, kdy nadešla chvíle porodu, a to proto, aby těhotná žena porodila bez útrap, a o lécích, které jí podávala ve chvíli, kdy při porodu nastaly potíže. Jsou zde obsaženy věci, jež se dobře čtou 293
- KAPITOLA DEVĚTADVACÁTÁ. O tom, jak prohlašovaly ženy, jež zemřely během porodu, za bohyně, jako takové je uctívali a brali si z jejich těl relikvie, a taktéž o obřadech, které vykonávali předtím, než je pohřbili. Pojednává se zde o věcech, u nichž je velmi potřeba, aby je znali zpovědníci. Ženám, jež takto zemřely při porodu, říkali *mocihuaquetzque*, a kvůli nim se západu říká *cihuatlampa* 295
- KAPITOLA TŘICÁTÁ. O tom, jak porodní bába po porodu promlouvala k dítěti, o lichotkách a slovech radosti, jež mu říkala, a o něze a lásce. Jsou zde zaznamenána velmi jasná slova vyjadřující štěstí a příznivý osud, s nímž každý přichází na svět a jenž mu byl bohy přidělen či svěřen ještě před počátkem světa, přičemž porodní bába s dítětem žvatlala a vyptávala se ho, jaký osud mu připadnul 299
- KAPITOLA JEDNATŘICÁTÁ. O tom, co porodní bába říkala chlapci, zatímco mu přeřezávala pupeční šňůru, tedy že na tomto světě bude trpět všemožným trápením a námahou a že nakonec zemře ve válce či bude obětován bohům 301
- KNIHA SEDMÁ**, jež pojednává o přírodní astrologii, kterou původní obyvatelé Nového Španělska ovládali 304
- PŘEDMLUVA 304
- KAPITOLA PRVNÍ. O Slunci 305
- KAPITOLA DRUHÁ. O Měsíci 307
- KAPITOLA SEDMÁ. O tom, jakým způsobem počítali roky 311
- KAPITOLA OSMÁ. O strachu z hladu, který měli, když nadešel letopočet *ce tochtli*, a o přípravách, které konali v roce předcházejícím 312

KAPITOLA DEVÁTÁ. O svazku či o vázání roků, jež nastávalo poté, co každé ze čtyř znamení vládlo po třináct let, což je dvaapadesát let, a také o tom, co v tomto dvaapadesátém roce dělali 314

KAPITOLA DESÁTÁ. O postupu, jež při rozdělávání nového ohně ve dvaapadesátém roce dodržovali, a o všech ceremoniích, které při jeho rozdělávání vykonávali 315

KAPITOLA JEDENÁCTÁ. O tom, co se dělalo poté, co byl rozdělán nový oheň 316

KAPITOLA DVANÁCTÁ. O tom, jak si všichni lidé poté, co si vzali nový oheň, pořizovali nové oblečení a vybavení domácnosti. K této kapitole je přiloženo znázornění svazku roků 317

2. MEXIKO A JEHO OBYVATELÉ 320

DODATEK KE TŘETÍ KNIZE 320

KAPITOLA ČTVRTÁ. O tom, jak lidé nízkého postavení posílali své děti do domu, jenž se nazývá *telpochcalli*, a o způsobech, jimž je zde učili 320

KAPITOLA PÁTÁ. O tom, jak žili a čím se zabývali ti, kdo vyrůstali v *telpochcalli* 322

KAPITOLA ŠESTÁ. O tom, jak trestali ty, kdo se opíjeli 324

KAPITOLA SEDMÁ. O tom, jak pánové, hodnostáři a význační lidé posílali své syny do domu zvaného *calmécac*, a o mravech, jimž se tam učili 325

KAPITOLA OSMÁ. O zvycích, jež se dodržovaly v domě zvaném *calmécac*, kde byli od dětství vychováváni kněží a chrámoví služebníci 327

KNIHA ŠESTÁ, jež pojednává o rétorice, morální filosofii a teologii mexického lidu, v níž se pojednává o velmi pozoruhodných věcech týkajících se krásy jejich řeči, i velmi vytříbených věcech týkajících se morálních ctností 330

- KAPITOLA DESÁTÁ. O jazyku, který používali, a náklonnosti, již vyjadřovali, když promlouvali k nově zvolenému vládci a napomínali ho 330
- KAPITOLA ČTRNÁCTÁ. V níž je obsažena dlouhá řeč, kterou pán pronášel před celým lidem tehdy, když k němu poprvé promlouval, a v níž nabádal, aby se všichni zdrželi opilství, krádeží a cizoložství. Nabádal rovněž ke službě bohům, vedení války, k obdělávání půdy a tak dále 338
- KAPITOLA SEDMNÁCTÁ. O poučení, plném velmi dobrého a mravného učení, jež pán věnoval svým synům ve chvíli, kdy dorostli do věku rozumu, a v němž je vyzýval, aby prchali před neřestmi a oddali se vznešenosti a ctnosti 349
- KNIHA OSMÁ**, jež pojednává o králích a pánech, o způsobech jejich volby a o vládě v jejich královstvích 354
- PŘEDMLUVA 354
- KAPITOLA PRVNÍ. O pánech a vládčích, kteří v Mexiku vládli od počátku království až do roku 1560 355
- KAPITOLA DRUHÁ. O pánech, kteří vládli v Tlatelolcu předtím, než ztratili své panství, a znovu poté, co jim ho vrátili Španělé, a to až do roku 1560 359
- KAPITOLA TŘETÍ. O pánech Texcoca 360
- KAPITOLA ČTVRTÁ. O pánech Huexotly 362
- KAPITOLA PÁTÁ. Zde jsou shrnuty roky od zničení Tully až do roku 1565 363
- KAPITOLA SEDMÁ. O význačných věcech, jež se staly poté, co Španělé do této země přišli, a to až do roku 1530 363
- KAPITOLA DESÁTÁ. O zábavě a rozptýlení pánů 366
- KAPITOLA ČTRNÁCTÁ. O podobě královských domů 367
- KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ. O tom, čím se zabývaly paní 373
- KAPITOLA SEDMNÁCTÁ. O věcech, jimž se pánové věnovali v zájmu dobré vlády království 373
- KAPITOLA OSMNÁCTÁ. O způsobu volby pánů 379
- KAPITOLA DVACÁTÁ. O tom, jak pánové a urození lidé vychovávali své syny 383